

וישלה: חניפה

בראשית פרשת וישלח פרק לג פסוק י

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל בָּא אִם בָּא מִצְאֹתֵי חַן בְּעֵינֶיךָ וְלִקְחֹת מִנְחָתִי מִיָּדַי כִּי עַל כֵּן רָאִיתִי פְּנֵיךָ פְּרֹאֵת פְּנֵי אֱלֹהִים וַתְּרַצְנֵנִי:

עין משפט
גר מצוה

בגמ' (ל) ושל מ: ושל
מנהיג הנהגה ד' סגנון עשירי רל:
פס ב' מ"ח פס ט"ו:
פס ב' מ"ח פס ט"ו:
ה"ל י"ב ט"ו פ"ג י"ד פ"ג רמז
שפ"ד:
פס ד' מ"ח פ"ג מ"ח מ"ח מ"ח
ה"ל ג'
פס ה' ע"ן פ"ג י"ח פ"ג פ"ג
זה עמדה ארומ' מנחם מ"ח ג'
מנחת:

פניני רש"י
שום תשיב עליך מזה.
ישראל הוזהרו שישימו
עליהם שירות הרבה כלומר
שהיא ארומ' עליהם הלכך
אין כבודו מחול עליהם
ריבה כבודו שירות הרבה:
(מנחת ט.)

מא:

אלו נאמרין

פרק שביעי

סוטה

מסורת
הש"ס

גמ' (ל) ושל מ: ושל
מנהיג הנהגה ד' סגנון עשירי רל:
פס ב' מ"ח פס ט"ו:
פס ב' מ"ח פס ט"ו:
ה"ל י"ב ט"ו פ"ג י"ד פ"ג רמז
שפ"ד:
פס ד' מ"ח פ"ג מ"ח מ"ח מ"ח
ה"ל ג'
פס ה' ע"ן פ"ג י"ח פ"ג פ"ג
זה עמדה ארומ' מנחם מ"ח ג'
מנחת:

פניני רש"י
שום תשיב עליך מזה.
ישראל הוזהרו שישימו
עליהם שירות הרבה כלומר
שהיא ארומ' עליהם הלכך
אין כבודו מחול עליהם
ריבה כבודו שירות הרבה:
(מנחת ט.)

מצוה שאני והכי פירקין מני בפרק כ"ג בסנהדרין (דף יט:)
גבי מלך דמנן לא חולק ולא חולקין לאשמו רבי יהודה
אומר אם רצה להלוק וליבש זכור לטוב איני והאמר רב אשי וכו'
ומשני מזה שאני וקשיא לר"י אמאי לא משני הכי בפרק שני דכמוצות

מאתחלתא דמועד: וחזן הכנסת נוטל ס"ח
וגותו לראש הכנסת: ⁶שימעת מינה חולקין
כבוד לתלמיד במקום הרב אמר אביי
"כולה משום כבודו דמלך: והמלך עומד
ומקבל וקורא ויושב אנרופם המלך עומד
וקבל וקרא עומד: עומד מכלל דיושב
והאמר מר ⁶אין ישיבה בעזרה אלא למלכי
בית דוד בלבד שנה"א ⁶ויבא המלך דוד וישב
לפני ה' ויאמר וגו' כדאמר רב חסדא בעזרת
נשים יחבא נמו בעזרת נשים: ושבהוהו
חבמים: שבהוהו מכלל דשפיר עבד האמר
רב אשי אפי' למ"ד ⁶גנשיא שמחל על כבודו
כבודו מחול דמלך שמחל על כבודו אין
כבודו מחול שנה"א ⁶ישום תשיב עליך מלך
שתהא אימתו עליך מצוה שאני: וכשהגיע
ללא תוכל לתת: תנא ⁶משמיה דרבי נתן
באותה שעה נתיחבו שונאי ישראל כלייה
שהחניפו לו לאנרופם אמר ר' שמעון בן
חלפתא מיום שגבר אנרופה של חנופה
נתעוורתו (ב) הדינין ונתקלקלו המעשים ואין
אדם יכול לומר לחבירו מעשי גדולים
ממעשיך דרש ר' יהודה בר מערבא ואיתימא
ר' שמעון בן פזי מותר להחניף לרשעים
בעולם הזה שנאמר ⁶לא יקרא עוד לנבל
גדיב ולכילי לא יאמר שוע מכלל דבעולם
הזה שרי ר' שמעון בן לקיש אמר מהכא
"וכראות פני אלהים ותרגיני ופליגא דרבי לוי
דאמר רבי לוי משל של יעקב ועשו למה
הדבר דומה לאדם שיומן את חבירו והכיר
בו שבמקש להורגו אמר לו מעם תבשיל זה שאני
מועם כתבשיל שמעמתי בבית המלך אמר ידע
ליה מלכא מוסתפי ולא קמיל ליה אמר רבי אלעזר
כל אדם שיש בו חנופה מביא אף לעולם שנה"א
⁶וחנפי לב ישימו אף ולא עוד אלא שאין
תפלתו בשמעת שנאמר ⁶לא יאמרו כי אברהם:
סימן א"ף עוב"ד גיה"מ ביד"ו נד"ה גול"ה:
ואמר רבי אלעזר כל אדם שיש בו חנופה אפילו
עוברין שבמעין אמן מקללין אותו שנה"א
⁶ואומר לרשע צדיק אתה יקבוהו עמים יעמיהו
לאומים ⁶ואין קוב אלא קללה שנה"א ⁶לא קבה
אל ואין לאום ביהנהם ⁶ולאום מלאום יאמין
ואמר רבי אלעזר כל אדם שיש בו חנופה נופל
בגיהנם שנה"א ⁶היו האומרים לרע טוב ולטוב
רע וגו' מה כתיב אחריו לכן כאכל קש לשון
אש וחשש להבה ורפה וגו' ⁶ואמר רבי אלעזר
כל המחניף ⁶לחבירו סוף נופל בידו ואם אינו
נופל בידו נופל ביד בניו ואם אינו נופל ביד בניו
נופל ביד בן בנו שנה"א ⁶ויאמר ירמיה לחנניה
אמן כן יעשה ה' יקם ה' את דברך וכת"י וירי

ודבר תמוה לומר אם היה ראוי ⁶למפני התורה
כיון דלמו היתה מישראל אלא משום דזילא
מילתא כמו שפירש"י שיתחייבו על חנופה מועטת
כזאת עונש גדול (ג) ופירש ר"י א"ע דלמר
בפרק מנחת חלוה (יבמות קב.) ובפרק
חולין (גס מה): גבי רב מרי דמנייה רבא
אסורין דבבא וגבי אשפוכינה דרב אלא בר
הבנה אם היתה אמו מישראל מקרב
אחין קרינן ביה (קדושין דף ע"ו:) היינו
דוקא גבי נשואות ושררות בעלמא דלינהג
שררות בנותא דדרסינן סוס תשיב עליך
מלך מקרב אחין מדסתמן משומות
למקרב אחין ש"מ דבעינן בזה מקרב אחין
קלת כנון אמו מישראל אבל מלך חור
ושנה עליו מקרב אחין תשיב עליך מלך
מקרב אחין דקפיד קרא גבי מלך עד
שיהא ממש מקרב ממונע מאביו ואמו
מישראל וזו היתה התנופה שמלך
בזרוע שלל כדן מורה וידוד לו והחוקין
כך נהי' שלא יוכלו לנחות היה לכן
לשמוק ולא להחוקין וזהו עונש התנופה
דבבר עבירה שמתניף לחבירו מתמת
יראחו מפניו ואינו חושש על יראת
הקב"ה ועושה עין שלמעלה כליהו
אינה רואה בירושלמי דעשרה יוחסין
בזרוע מלך און בודקין מן המונח
כתיב סוס תשיב עליך מלך און לי אלא
מלך מנין לרבות שטרי הרבים ובבא
לדקה וסופי דיינין ומכין בלצועות מ"ל
מקרב אחין תשיב עליך מלך מלך
שתימיהו עליך לא יאה ⁶אלא מן
הבדורין שנחמין:

בר המהניח לחבירו. יט לפיכך שלל
במקום סנה"א אבל ⁶במקום סנה"א
מותר כי הוה דפרק ארבעה נדרים
(דף כג.) ⁶עולא אול לארעה
דישראל לוו כבדיה מני בני חוסי'
קס מד שטמיה לתבדיה אמר ליה
לעולא יאות עבדי אמר ליה אין וספר
לו בית השמיעה כי אהא לקמיה
דרבי יוחנן אמר ליה דלמא ס"י
אחוקית ידי עבדכי עבירה א"ל
רבי יוחנן נפק הללמה:

הדרן ערך אלו נאמרין

וחשש לכתב דתש' פקק וקרא פקק
עלה כי פאסו את חורן ⁶בבא
ואת אסורת קדוש ישראל נאצו:
(יבמות ג' טו) ⁶ויאמר
ירמיה הנביא אמן כן יעשה
בבאית לרשעים כלי בית ⁶וי
ה' יתעלה מפני אל הפקום
תהו: (יבמות ג' טו) ⁶רש"י
או פקתה להשקותך נפש
לקרוב וקתה: (מנחת ט. טו)

הנהות הב"ח
(ב) גבי ומתוהו הדינין
מו"מ וכו' ג' רש"י
הדינין:
(ג) תיש' ד"ה איתו וכו'
ופי ר"י מ"ב ע"ן במו"מ
פקק הולקין דף מה פירשו
בש"ס כפי ר"ש:

גליון הש"ס
תשיב עליך איתו היום
וכי אלא מן הכבודים
שבבאיתו וכו' ג' דף ג'
מ"ב מ"ה כל ד"ה כל
המנהיג וכו' במקדש
בבנה מותר. מ"א סימן
קט:

הנהות
תשיב עליך איתו היום.
מדין תשיב למקרב
אחיו. ג"ל:
(מנחת ט.)

חורה אור
גמ' או ויבא הפקדן חוד
וישכ' פקדן ⁶ויאמר מי
אבא אחי' איתיה וכו' מתי
כי תביאני עד הלום:
(מנחת ט. טו)

הוא:
לא יקרא עוד נבזה רב
והכתי' לא יאמר שוע:
(מנחת ט. טו)

הוא:
ויאמר יעקב אל נא אם
נא קצאתי חן בעיניך
ולתתקן מקחתי מקדי' כי על
כן נאיתי בקרב קראת קני'
אלהים ונתקני':
(מנחת ט. טו)

הוא:
תנפי לב ישימו אף לא
ישועו כי אספקם:
(יבמות ג' טו)

הוא:
אפי' לרשע צדיק אתה
יקבוהו עמים וקמיהו
לאומים:
(מנחת ט. טו)

הוא:
מה אקב לא קבה אל
וקה אונם לא עינן ⁶וי:
(מנחת ט. טו)

הוא:
ויאמר ⁶לך שני ימים
גוים בבגנתך ושני לאומים
מעניניך יתירו ולאם מלאים
יאמין ויב' עבד צעיר:
(מנחת ט. טו)

הוא:
היו האקמיה קרע טוב
ולטוב רע שמיים השב
לאור ואור לחשך שמים
פר לקחתוק וקחתוק קרע:
(יבמות ג' טו)

הוא:
לכן באב"ל קש לשון אש
וה' יקם את דברך אשר

רבינו בחיי בראשית פרישת וישלח פרק לג פסוק י

כי על כן ראיתי פניך. נראה לי באור הכתוב: "ולקחת מנחתי מידי", כי ע"כ כדי שתמצאני ראיתי פניך במנחה זו, כמי שרואה פני השרים והשופטים שהמנהג להקדימם במנחה. ודרשו רז"ל: (סוטה מא ב) "כראות פני אלהים", אמר רבי יוחנן מותר להחניף את הרשעים בעוה"ז, שנאמר: "כי ע"כ ראיתי פניך", ופליגא דרבי פדת, דא"ר פדת: (תהלים קא, ז) "דובר שקרים לא יכון לנגד עיני", וכתוב: (איוב יג, טז) "כי לא לפניו חנף יבא". דעת ר' יוחנן שמותר להחניף את הרשע מפני היראה, שכן החניף יעקב לעשו, ודעת רבי פדת שאף מפני היראה אסור, שנאמר: "דובר שקרים" וגו', ומה שהחניף יעקב לעשו חנופה כזאת מותרת, לפי שהוא לשון כולל שני משמעויות לשבח ולגנאי, שהרי "ראיתי" לשון בזוי, כמו: (תהלים כב, יח) "יביטו יראו בי", וכן "אלהים" לשון ע"ז, ואם יבין הרשע לשון השבח אין לחוש בזה, וכמו שדרשו רבותינו: (חולין צד ב) איהו מטעי נפשיה, אנא לא מטעינא ליה. וכן התירו חכמים (גדרים סב ב) לתלמיד חכם לומר עבדא דנורא אנא, כדי שיניחו לו את המכס, לפי שהוא כולל לשון ע"ז כגון מולך, או עבד הש"י שנמשל לאש שכתוב בו: (דברים ד, כד) "אש אוכלה הוא". ולשון כזה הנשמע לשני פנים מפני היראה מותר אפילו לרבי פדת.

ספר שערי תשובה לרבינו יונה שער ג

קפז - וזה דבר כת החנפים. ענין הכת הזאת נחלק לתשעה חלקים: החלק הראשון - החנף אשר הכיר או ראה או ידע כי יש עול בכף חברו וכי החזיק בתרמית או כי יחטא איש בלשון הרע או באונאת דברים, ויחליק לו לשון הרע לאמר: לא פעלת און! המעט ממנו עון הנמנע מן התוכחה, שנאמר (ויקרא יט, יז): "הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא", ויוסיף לחטוא על אמרו: לא חטאת! כענין שנאמר (ירמיה כג, יד): "וחזקו ידי מרעים". והנה זה ביד החנף האויל עון פלילי, כי לא יקנא לאמת, אבל יעזור אחרי השקר, ויאמר לרע טוב, וישם חשך לאור, גם נתן מכשול לפני החוטא משני פנים: האחד - כי איננו נחם על רעתו, והשני - כי ישנה באולתו ביום מחר, כי הלל רשע החנף אותו על תאות נפשו, מלבד כי ישא עונש על הנזק אשר הזיק לאשר אשם לו החוטא, על צדקו מי אשר חטא לו, מלבד כי יענש על דבר שקר, שנאמר (תהלים ה, ז): "תאבד דוברי כזב", ונאמר (משלי יז, טו): "מצדיק רשע ומרשיע צדיק תועבת ה' גם שניהם", כל שכן אם העול אשר בכף רשע חברו גלוי לרבים, כי באמור אליו החנף לפני בני אדם: זך אתה בלי פשע! חלל ובזה דת ודין.

קפח וחייב האדם למסור עצמו לסכנה ואל ישיא את נפשו עון אשמה כזאת. ואמרו רבותינו (סוטה מא, א) על ענין אגריפס שהיה קורא בתורה וכשהגיע לפסוק זה (דברים יז, טו): "לא תוכל לתת עליך איש נכרי" זלגו עיניו דמעות, ואמרו לו: אחינו אתה! באותה שעה נתחייבו שונאיהם של ישראל כליה שחנפו לו לאגריפס. אף כי היושב על המשפט אין לו לפחד מאנוש ימות, שנאמר (דברים א, יז): "לא תגורו מפני איש". ויש בחלקי כת חנפים אשר במ החנף נספה ואבד בעון החנופה לבד, כאשר יתבאר.

במדבר פרישת מסעי פרק לה

(לב) וְלֹא תִקְחוּ כֶפֶר לְנוֹס אֶל עִיר מְקַלְטוֹ לְשׁוֹב לְשִׁבְתָּ בְּאֶרֶץ עַד מוֹת הַפְּהִיָּן:
(לג) וְלֹא תִחְנִיפוּ אֶת הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אֲתֶם בָּהּ פִּי הַדָּם הוּא יִחְנִיף אֶת הָאֶרֶץ וְלֹאֲרֹץ לֹא יִכְפֹּר לְדָם אֲשֶׁר שִׁפַּךְ בָּהּ פִּי אִם בְּדָם שִׁפְכוּ:

ספר יראים סימן רמח [דפוס ישן - גה]

לא תחניפו. צוה יוצרנו בפי' ואלה מסעי לא תחניפו את הארץ. ותניא בסיפרא הרי זו אזהרה לחנפים. והריני מפרש פי' חנופה שהזהירה עליה התורה כל השומע דבר עולה ושאינו הגון או רואה דבר רע ואמר טוב הוא ואינו שותק מתוך יראה לא מגופו ולא מממונו אלא מתוך רשע לבבו או חושב בלבבו ואומר (בלבבו) ברע עשה פן אפו עלי ויתקוטט עמי ואיני מפסיד בקטיטתו כי אם חסדו ואהבתו נקרא חנף עובר בלא תחניף. כדתנן בסוטה באלו נאמרין [מ"א א'] אמרו לו אל תירא אגריפס המלך אחינו אתה אחינו אתה. ואמרין בגמרא [שם ב'] באותה שעה נתחייבו שונאיהן של ישראל

כליה שהחניפו לאגריפס ואפ"י בשתיקה נקרא חנף כדאמרינן בקדושין פ' אחרון גבי רב יהודא [ע' ב'] אמר רב נחמן השתא דאתי מר לישתעי מילי דלא לימרו קא מחנפי רבנן אהדדי פי' אשתיקותא והאומר לרע טוב נקרא חנף דאמר ר"א כל אדם שיש בו חנופה אפ"י עוברין שבמעו אמן מקללין אותו שנאמר אומר לרשע צדיק אתה יקבוהו עמים יזעמוהו לאומים. אבל המשלים לרשע ומראה עצמו אוהבו מחמת יראתו אינו נקרא רשע כדתנן בגיטין בהנזקין [ס"א א'] שואלין בשלומן מפני דרכי שלום. ותניא רבן יוחנן בן זכאי מעולם לא הקדימני אדם שלום ואפילו [גוי] בשוק. ואמרינן בסוטה באלו נאמרינן [מ"א ב'] דרש רב יהודה ממערבא ואמרי לה ר' שמעון בן פזי מותר להחניף הרשעים בעולם הזה שנאמר ולא יקרא לנבל נדיב ולכלי לא יאמר שוע מכלל דבעולם הזה שרי. ריש לקיש מהכא כראות פני אלהים ותרצני. למדנו שמחניפין לרשעים מחמת פחד שרי אבל שלא מחמת פחד נקרא חנף מאחר שאינו גורם לו להחניף לרשע כי אם רשע לבדו ושנאת הטוב והישר.

ויזהר אדם מן החנופה. דאמר ר"א כל עדה שיש לה חנופה לסוף גולה שנאמר עדת חנף גלמוד וכתוב ואנכי שכולה וגלמודה. ואמר רב חסדא א"ר ירמיה ד' כתות אין מקבלות פני השכינה כת לצים כת חנפים כת שקרים כת מספרי לשה"ר וכו'. וירא שמים יתן לבו וטוב לפני האלהים ימלט ממנה וחוטא ילכד בה.

ספר מצוות קטן מצוה רכט

שלא להדר פני גדול כדכתיב (ויקרא י"ט) לא תהדר פני גדול פירוש שלא יאמר (סנהדרין דף ח') האיך אני פוגם כבודו של עשיר אזכנו עכשיו וכשיצא לחוץ אמר לו תן לו, ובכלל זה שלא להחניף ועל החנופה אמר שלמה ע"ה (משלי כ"ד) אומר לרשע צדיק אתה יקבוהו עמים ואמר ר' אלעזר (סוטה דף מ"א) כל אדם שיש בו חנופה מביא אף לעולם שנאמר (איוב ל"ו) וחנפי לב ישימו אף, וגם נופל בגיהנם שנאמר (ישעיה ה') הוי אומרים לרע טוב ולטוב רע וכתוב בתריה לכן כאכול קש לשון אש, גם לסוף נופל ביד מי שהחניף לו או ביד בנו, או ביד בן בנו וראיה מירמיה וכל עדה (שם מ"ב) שיש בה חנופה היא מאוסה כנדה ולבסוף גולה שנאמר (איוב ס"ו) עדת חנף גלמוד, ובכרכי הים קורין לנדה גלמודה, וכתוב (ישעיה מ"ט) שכולה וגלמודה גולה וסורה והא דאמר רבי שמעון בן פזי (שם) מותר להחניף לרשעים בעולם הזה זהו כשאין עושיין עבירה מפורסמת.

חפץ חיים פתיחה לאוין אות טז

ולפעמים עובר עוד על איסור חנופה שהוא להרבה גאונים (הרא"ם בעל התוספות וגאון ור"ש בן גבירול) לאו גמור, והוא לאו דלא תחניפו את הארץ, כגון אם מתכוון בסיפורו הלשון הרע והרכילות כדי להחניף להשומע, שהוא יודע שיש לו על אותו פלוני שנאה מכבר ועל ידי זה ימצא חן בעיניו, והוא עון פלילי כי המעט ממנו אשר אינו מקיים מצות הוכחה (שהוא מצות עשה דאורייתא) להוכיחו על השנאה אשר בינו בין חבירו אבל גם יחזיק בסיפוריו את השנאה אשר ביניהם מכבר ועל ידו ישנה באולתו יותר ויותר ויולד מזה מחלוקת חדשה ועוד כמה קלקולים השם ישמרנו. ודע דעון זה בעונותינו הרבים מצוי הרבה מאוד והוא כשאחד מספר בגנות חבירו והשומע אף שמכיר שדבר זה שדיבר על חבירו שלא מן הדין הוא אף על פי כן הוא ג"כ מנענע ראשו לדבר זה ומחליק גם הוא את הדבר בלשונו שמוסיף איזה תיבות לפגם, מפני שהמספר לפעמים הוא בעל בית חשוב וכדומה שיש לו ממנו טובות או שירא שיחזיקו אותו לאינו חכם וכדומה, ועל כן יסיתנו היצר מפני הדחק שיסכים גם הוא לזה. אבל תדע אחי שזה הוא בעצם לאו דחנופה אפילו אם רק יוסיף איזה תיבות כאשר מתבאר בבאר מים חיים ועל ענין כזה שייך מה שנאמר ושמת סכין בלועך אם בעל נפש אתה. וחייב אדם למסור עצמו לסכנה ואל ישיא את נפשו עון אשמה בזה * . ועל פי התורה צריך בשעת מעשה על כל פנים להתחזק מאוד שלא לסייעו אפילו בתנועה אחת שיראה ממנה שהוא מסכים לסיפורו, ועל זה שייך מאמר חז"ל בעדיות פרק ח' מוטב שיקרא אדם שוטה כל ימיו ופ'. וזה הוא אפילו אם הוא מבין שדבריו בתוכחה לא יהיו נשמעין להמספר דאי לאו הכי בוודאי חייב להוכיחו גם כן על זה כאשר יתבאר אי"ה לקמן בהלכות לשון הרע כלל ו

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ב סימן נא

בענין לכבד באיזה כבוד בביהכ"נ לאחד שהוא מעוברי עבירה והרבים צריכים לו לרפואה וכדומה טבת תש"כ. מע"כ ידידי הרה"ג מוהר"ר שמעון אריה עקשטיין שליט"א.

הנה בדבר רופא יהודי מהמפורסמים שבמדינה שרבים צריכים לו להיות בהתקרבות אתו והוא איש בעל מדות רחמים וצדקה באופן גדול וגם עושה הרבה טובות לעניני הקהלה, אבל הוא נשוי נכרית ומטעם זה אין מכבדין אותו בביהכ"נ בשום כבוד והרופא רואה בזה התרחקות מהקהל ומדוכא מאד מזה ולכן רוצים כתר"ה וראשי העיר לכבדו לפעמים בפתיחת וסגירת הארון וכדומה. וגם הוסיף כתר"ה להעיר שמצד הקפדתו על אנשי העיר ברור שרק כל זמן שאמו הזקנה שהיא שומרת תורה בחיים עושה מה שעושה לטובת הקהל אף שמקפיד עליהם ואחר חייה יתרחק מן הקהל ויהיה הפסד גדול להקהל בכלל וליחידים בפרט ורוצה כתר"ה לידע דעתי בזה.

והנה עיקר הנידון בזה הוא משום איסור חניפה שיש במה שיכבדו אותו בדברים שאין מן הראוי לכבד לבעל עבירה כזו, דמצד עצם ענין פתיחת וסגירת הארון להניח לבעל עבירה ליכא שום איסור. ואף לקרא לתורה אם הוא רק בעל עבירה לתיאבון ליכא איסור בעצם אם איננו כופר, דכופר ומומר להכעיס יש לאסור בעצם משום דאין כוונתם ללמד תורת ה' בקריאתם והווי דבריהם בקריאתם רק כקריאת דברים בעלמא לא כקריאת דברי התורה תורת ה'. ועיין ברמב"ם פ"ו מיסוה"ת ה"ח בס"ת שכתב אפיקורס ששורפין אותו עם האזכרות שבו כתב הטעם מפני שאינו מאמין בקדושת השם ולא כתבו לשמו אלא שהוא מעלה בדעתו שזה כשאר הדברים והואיל ודעתו כן לא נתקדש השם, והא אין לפרש דכוונתו דשמות שנכתבו שלא לשמן מותר לשורפן דהא ודאי כשישראל כשר כתב ס"ת שלא לשמן אסור לשרוף דאף שם שנכתב על כלי כתב בה"ו שגונזין אותו ואם התיך כלי מתכות שהיה כתוב עליו השם הוא לוקה, אף דלא כתבו לשמו דקדושת השם. דהא אף בכתבו לקדושת השם איתא בערכין דף ו' דשם שלא במקומו לא קדוש ופרש"י בלשון ב' שלא קדיש השם ומ"מ צריך גניזה. ונראה שאף ל"ק דרש"י שפי' אינו קדוש אלא מקום השם ואותה חתיכה תיגנז נמי אין כוונתו שנקדש ממש השם, אלא שלהאיסור הנאה קורא שנקדש כיון שהוא מצד קדושת השי"ת בעצם לא מצד קדושת אותיות אלו דהרי אסור אף בשמות שלא נכתבו בקדושה, ופי' ב' לא פליג בדין אלא בפירוש אינו קדוש שהוא על הקדושה ממש שכותב אף לשם קדושה שלא במקומו לא קדיש, ומ"מ נאסר מצד קדושת השי"ת בעצם. וכדמצינו שאף אדכרתא דנכתבו בשטרות שודאי לא כתבו הסופרים לשם קדושה והיה אסור לאבדם בר"ה דף ח'. אלא כוונת הרמב"ם הוא דכיון שאינו מאמין ומעלה בדעתו שזה כשאר כל הדברים הוא כלא כתב שם כלל אלא אותיות בעלמא ולא כתבו לחשיבות שם כלל, שלכן לא נתקדש אף לחשיבות שם על אותיות אלו יותר מעל אותיות אחרות ואין להם חשיבות שם כלל. וא"כ יש למילף שגם בקריאה לא נחשב מה שקורא לחשיבות קריאת תורת ה' כיון שאינו מאמין בזה ומעלה בדעתו שהם דברים בעלמא. אבל לפתיחת וסגירת הארון וכדומה אין שייך בזה שום איסור בעצם. אבל כיון שהוא דבר שמכבדין בזה ואין מן הראוי לכבד לבעלי עבירות בזה נמצא כשמכבדין אותן בפתיחת וסגירת הארון וכדומה הוא חניפה שאסור כמפורש בסוטה דף מ"א.

אבל א"כ יש לדון בזה בדבר חדש. דהנה בתוס' שם ד"ה כל כתבו יש לפרש שלא במקום סכנה אבל במקום סכנה מותר והביאו ראייה מהא דנדריים /דף כ"ב/ שהרוצה שאל לעולא יאות עבדי השיב לו אין ופרע לו בית השחיטה וחשש דלמא ח"ו אחזקית ידי עוברי עבירה וא"ל ר' יוחנן נפשך הצלת עיי"ש שלכאורה תמוה טובא הא פשיטא דמ"ש מכל האיסורין שמותרין לעבור בשביל פ"נ וכי האיסור להחניף היה שייך להסתפק שיהיה יותר חמור משבת ומאכלות אסורות שהוצרכו לתוס' לחדש והוצרכו לראיה. ובשלמא על עולא שהיה חושש דלמא היה אסור אפשר שלא מצד איסור החניפה אלא משום שהיה זה באיסור רציחה שהדין בו יהרג ואל יעבור לכן היה סבור אולי גם זה שיתחזק הרוצה ע"י דבריו שלא לחוש על איסור רציחה שעשה הוא גם כן מאביזרייהו דרציחה משום שאולי יבא מזה לרצוח עוד, והשיב לו ר' יוחנן שלא נחשב זה מאביזרייהו דרציחה והיה מותר בשביל הצלת נפשו. אבל לתוס' שעל איסור חניפה הסתלקו והוצרכו להראיה משם תמוה טובא.

ולכן צריך לומר דהוא רק בחנופה לומר על דבר רע ואיסור שעשה שיאות עבד שנמצא כאומר שאין זה דבר איסור, ולומר דין שקר סברי כמהרש"ל ביש"ש ב"ק דף ל"ח שמחוייבין למסור ליהרג ולא לשנות הדין דשינוי הדין ח"ו הוא

ככופר בתורת משה מפי ה' אף שהוא רק דין בעניני ממון דלכן כיון שהשרים שאלו בפרטיות על כל דין ודין שור של ישראל שנגח לשל עכו"ם ושל עכו"ם לשל ישראל הוכרחו לומר האמת על קדושת השם עיי"ש, ולכן היה מקום לומר שאף לומר להרשע שיאות עבד הוא כאומר שהיה מותר שנמצא שהוא משנה הדין שע"ז הרי הדין שיהרג ולא יעבור, והוכיחו התוס' מהא דעולא שמותר במקום סכנה. והטעם כיון שאינו אומר שהוא מותר אלא שיאות עבד אין בזה אמירה שהוא דבר מותר אלא הכוונה אע"פ שהוא דבר אסור שאסרה תורה לא מזלזלו בשביל כך משום שיאות עבד לדעת אנשים כמוהו ולא הרג בעלמא בלא טעם. ולכן אף שבלא סכנה אסור משום שנדמה כמסכים שהוא מותר, אינו מחוייב למסור נפשו על זה.

וא"כ אפשר שכל איסור חנופה הוא רק בכגון זה דהוא כהסכמה על האיסור ועל דין שקר כהא דאיתא התם /סוטה דף מ"א/ באגריפס שאמרו לו אחינו אתה שנמצא שאומרין שכשר למלכות, שאם היו אומרין כן בפירושו היה זה בדין יהרג ואל יעבור, לכן אף שלא אמרו בפירוש שהוא כשר דיש לפרש דכוונתם שכיון שאחינו אתה במצות, כדפי' התוס' ביבמות, איננו מקפידין מלעבדך כמלך אף אם אינך כשר למלכות, ולכן לא היו מחוייבין למסור נפשם ע"ז אבל מ"מ עברו איסור חנופה שבדבריהם החזיקוהו שישאר במלכותו ואף אם גם בלא דבריהם היה נשאר במלכותו מ"מ אסור להחניף בדבר שהוא כהסכמה על מה שנעשה שלא כדין תורה. ואף שלא היו מחוייבין למסור נפשם נענשו משום דלא היה להם לירא שיהרגו גם אם לא היו אומרין כלום אלא היו שותקין אף אם היה חשש שירחקם ולא יהיה דעתו נוחה עם החכמים שמחמת זה היו רשאים לשתוק כדכתבו התוס' מ"מ כיון שלא היה חשש הריגה היה אסור להם להחניף. וניחא מש"כ התוס' /סוטה דף מ"א/ וזהו עונש החנופה בדבר עבירה שמחניף לחברו מחמת יראתו מפניו ואינו חושש על יראת הקב"ה ועושה עין שלמעלה כאילו אינה רואה עיי"ש שלכאורה אם אדם ירא מאדם שלא יהרגו מותר לעבור וגם בחנופה הא כתבו בסמוך דמותר במקום סכנה ולא הוי בזה כעושה עין שלמעלה כאילו אינה רואה משום דאדרבה כך ציוה הקב"ה שנירא מהאדם ולא ניחוש אז ליראת הקב"ה מלעבור על דבריו, אלא כוונתם דלא היתה היראה מאגריפס שלא יהרגם אלא שירחקם ולא יהיה דעתו נוחה מהם שמצד יראה כזו אסור לעבור על איסורין וחנופה. וכן הא דאמר ירמיהו הנביא לחנניה אמן כן יעשה ה' היה זה חנופה מטעם שירמיהו היה יודע בברור שניבא חנניה בשקר והי"ל לומר לחנניה תיכף שהוא שקר ולא לומר על דברי שקר אמן שנדמה כמסתפק ח"ו בנבואתו האמתית כדפי' מהרש"א בח"א, ואף שגילה ירמיהו בדבריו שאינו מאמין לנבואת חנניה נגד נבואתו האמתית מ"מ בלשון אמן כן יעשה שאמר היה כלשון המסתפק שזה הוי חנופה.

וכן לומר לנבל נדיב ולכילי שוע היא חנופה שבהקצת צדקה שעושה יצא ידי חובת צדקה עד שנקרא גם נדיב שהוא שלא כדין התורה, ואיסור ממש שמשקר בדין ליכא משום שאפשר שאף שלא יצא ידי חובתו בצדקה קוראו נדיב בשביל הצדקה שעשה שזה הוי ענין נדיבות עכ"פ, אבל נדמה מזה שמשבחו שיותר לא מחוייב שלכן הוא באיסור חנופה. ומתיר בעוה"ז שיש לחוש לסכנה כיון שאינו משקר לשנות הדין ממש אלא רק נדמה מלשונו שהוא רק חנופה שהותר מפני פ"נ. ומה שהוצרכו האמוראי /סוטה דף מ"א/ ר' יהודה בר מערבא ור' שמעון בן פזי לחדש, הוא להתיר אף שהוא חשש רחוק לסכנה שהקרא החשיבה זאת לסכנה והתירה בעוה"ז. וקשה קצת על התוס' /סוטה דף מ"א/ שלא הוכיחו מכאן שבמקום סכנה מותר, ואולי שלא נימא שהוא מטעם אחר כיון שחשש הסכנה הוא רחוק טובא. ואולי סברי שר' לוי אוסר גם בעוה"ז דמה שפליג הוא גם על הדין ולא רק על פירוש הקרא דכראות פני אלקים שלכן צריך למילף מקרא דלא יקרא לנבל נדיב, וכיון שר' לוי אוסר היה מקום לומר דאוסר גם במקום סכנה, לכן הביאו מעולא ור' יוחנן שלא מסתבר להו שר' לוי יפלוג גם עליהו אלא שפליג משום דלא מחשיב זה דבעוה"ז לסכנה בסתמא, ולכן במקום סכנה ממש כהא דעולא מודה שמותר.

וכן הא דיעקב דאמר לעשו כי על כן ראיתי פניך כראות פני אלקים שהוא ג"כ כשיקר הדין שהרי אסור להסתכל בפני אדם רשע ואיך שייך ליהנות מזה. אבל הוא רק בדין חנופה משום שכוונתו על הפיוס והרצון שנעשה בראיית פניו כדמסיק ותוצני אבל חנופה עכ"פ הוי, והיה מותר משום שמותר בעוה"ז לרשב"ל. וכן הא דאומר לרשע צדיק אתה הוא חנופה משום שג"כ נדמה שאומר על מעשיו שהוא בצדק ובדין, אבל כיון שאינו אומר על איזה דין מיוחד אין בזה

משקר ממש בהדין אלא הוא בדין חנופה, שלכן היה מקום להסתפק שיהיה אסור אף במקום סכנה והוצרכו התוס' להוכיח שמקום סכנה שרי.

אבל להחניף בענינים שלא שייכים לומר שהוא מסכים להאיסורים ודברים הרעים שעושה אפשר שליכא איסור כלל כגון לשבחו ביפיו ובחכמתו בעיני העולם ובמדותיו אף אם מגזמים מעט משום שצריכים לו אפשר ליכא איסור כיון שאין זה כאלו שבגמ'. וכן הוא לכבדו בפתיחת וסגירת הארון וכדומה שהוא רק ענין כבוד בעלמא ולא נראה מזה שום הסכם למעשיו הרעים, כי להכל ידוע על מה מכבדים לו שהוא בשביל שרבים צריכים לו ויש לו גם מעלות הרבה במעשיו שבין אדם לחברו שראוי לכבדו בשבילם אך שבדברים שבביהכ"נ הנהיגו שלא לכבד לבעלי עבירה כזו שנשואין לנכריות שהוא כפי הראוי וכשיכבדו לזה יהיה זה לחניפה על שצריכין לו, עכ"פ כיון שאין בזה שום שייכות להסכמה למעשיו וגם הוא ידוע שאין מסכימין למעשיו אך שמכבדין אותו בשביל שהוא רופא מפורסם ושצריכים לו אין זה בכלל החנופה שאמרינן בסוטה.

ולכן אף שגם מזה צריך להתרחק אף מחנופה כזו, שהוא כשמשבחו יותר ממה שהוא ראוי, כי לשבחו במה שהוא ראוי באמת ודאי ליכא איסור דרק בעכו"ם נאמר לאו דלא תחנם לא תתן להם חן בע"ז דף כ' אבל בישראל אף בעוברי עבירה ליכא איסור זה אבל לשבחו ביותר יש להתרחק, ואולי יש גם איסור בדבר לא רק מצד מדבר שקר תרחק אלא גם מצד חנופה, דמצד שקר כיון שהוא לכוונת שלום אין לאסור כהא דכתובות דף י"ז, וא"כ גם לכבדו בפתיחת וסגירת ארון שאין בזה ענין שקר נמי אולי יש איזה איסור מצד חנופה. אבל כיון שאין איסורו ברור ויותר נוטה שאין בזה איסור אלא מעלה טובה הוא להתרחק אף מחנופה כזו יש להקל אם רואה כתר"ה וראשי העיר אשר יש צורך גדול להקהל ולאנשי העיר שיכבדו אותו באיזה דבר בביהכ"נ כהא דפתיחת וסגירת הארון וכדומה. אבל לקריאה בתורה אין להתיר מטעם שכתבתי לעיל. ידידו מוקירו, משה פיינשטיין.